

Over Irene Verbeek

Irene Verbeek heeft haar voornaam aan de dag van haar geboorte te danken: 5 mei 1945. Ze groeide op in Eindhoven, verhuisde al jong naar Amsterdam en kwam later in Huis ter Heide bij Zeist terecht. Vanaf haar vroegste jeugd was er één ding dat haar interesseerde: het vastleggen van beelden, het tekenen en schilderen als enige veiligheid in een onveilige omgeving. Haar kennismaking met het eiland Schiermonnikoog op nog jonge leeftijd resulteerde in een jarenlange verslaving aan dat eiland. Toen ze veertien jaar oud was begon ze haar eerste werken te verkopen en kreeg ze haar eerste opdrachten voor het schilderen van portretten.

Zodra het mogelijk was, schreef ze zich in bij de kunstacademie van Utrecht, waar zij in 1967 afstudeerde met een eervolle vermelding. Als specialisatie had ze gekozen voor de toen nog bestaande opleiding Monumentale en Versierende Kunst, waardoor ze geïntrigeerd raakte door het Bauhaus. Na afronding van haar studie daagde steeds sterker het besef dat voor haar de steeds wisselende natuur van de Waddeneilanden een onuitputtelijke bron van inspiratie vormde. Ze verhuisde naar Schiermonnikoog, trok later door het hele land en vestigde zich voor langere tijd in de stad Groningen om zich ten slotte in het noorden van de provincie Groningen terug te trekken.

Waar Irene Verbeek ook was, nooit heeft ze op enig moment haar werk kunnen verzaken. Bij de opening van een van haar exposities, *Danse Macabre* in Amsterdam, verklaarde musicus Dick Leutscher daarom de uitspraak van Schönberg '*Kunst kommt nicht von Können aber von Müssen*', speciaal op haar van toepassing. Haar houding was en is onbevagen, wars van modes, bezig met de enige echte passie in haar leven: de schilderkunst in al haar facetten.

Op een gegeven moment raakte zij ook in de ban van de grafische kunst. Zo leerde ze zichzelf schilderen met grafisch materiaal. Het eerste resultaat daarvan in boekvorm oogstte meteen veel lof. *Mensen Dieren Dingen* werd in 1979 tentoongesteld in het Groninger Museum en naar aanleiding daarvan werd de Frankenthaler-cilinderpers waarop in de Tweede Wereldoorlog illegaal *Het Parool* was gedrukt aan Irene Verbeek overgedragen, als erkenning voor

haar gra sch werk dat voortbouwt op de technieken van Hendrik Nicolaas Werkman.

Daarna verschenen er verschillende boeken van de hand van Irene Verbeek, zowel in eigen beheer als bij uitgeverij Philip Elchers: *Uit den Boze*, *Cyclus*, *De F7 toets*, *The Revenge*, *Abraza*, *Julien de Vignal* en *Oostum op aarde*. De boeken, waarvan sommige originele druksels bevatten en andere in offsetdruk verschenen, hebben relatief kleine oplagen. De boeken combineren eigennuttige, vernieuwende technieken en een gelaagde, tijdloze en uiterst indringende inhoud met een natuurlijke trefzekerheid.

Maar ook haar monumentale, opdrachtgebonden opleiding liet haar niet los. In de loop der jaren volvoerde ze diverse monumentale opdrachten, waarvan de plafond- en koepelschilderingen in de Stadsschouwburg van Groningen de meest indrukwekkende zijn. In 2004 bleek hoe Irene Verbeek ook in dit opzicht haar kunstenaarschap beleeft. Toen in dat jaar de Stadsschouwburg van Groningen zonder vergunningen en zonder enige vorm van overleg werd verbouwd en ook de rode theatrale kleur werd vervangen door een blauw, stapte Irene Verbeek naar de rechter nadat ze bij de gemeente geen gehoor had gevonden. Zij verwoordde die stap aan de gemeenteraad als volgt: 'Een monumentaal kunstwerk dat geënt is op het gebouw, is wat anders dan een kunstwerk dat onafhankelijk van zijn toekomstige omgeving is ontstaan. Zeker waar het, volgens opdracht, een moderne schildering in een 100 jaar oud gebouw betreft. Een monumentaal kunstwerk schept verplichtingen voor opdrachtgever en kunstenaar en die verplichtingen neem ik in ieder geval wel serieus. Ik zou geen knip voor mijn neus waard zijn als ik niet voor de bescherming van dit werk had gevochten en mijn leermeesters monumentale kunst zouden zich in hun graf omdraaien.' De rechter gaf Irene Verbeek gelijk en hij oordeelde dat de oorspronkelijke situatie in ere moest worden hersteld, wat is gebeurd.

In 1991 werd er in Oostmahorn, in het noordoosten van Friesland, waar Irene Verbeek een lesatelier had gevestigd om in haar onderhoud te voorzien, een museum rondom haar werk opgericht: het OerKa Irene Verbeek Museum. De initiatiefnemers verenigden zich in een stichting en het museum vond tien jaar lang gastvrij onderdak in het voormalige versterkersstation te Oostmahorn. Met

het woord 'OerKa' heeft de missie van het museum een naam gekregen. De letter 'Ka' van kunst is ook het Oud-Egyptische woord voor het immateriële, de geest. Het woordje 'Oer' spreekt voor zich, het verwijst naar de allereerste en meest doordringende vorm die relaties tussen mensen, dieren en natuur kunnen hebben: dé centrale elementen in het werk van Irene Verbeek.

Tien jaar later verhuisde het museum naar het terpkerkje van Raard bij Dokkum. Voor dat doel heeft het terpkerkje, dat in het bezit is van de Stichting Alde Fryske Tsjerken, een ingrijpende metamorfose ondergaan. Vanuit een geheel eigen visie heeft Irene Verbeek nieuwe kleurstellingen voor het interieur van het kerkje ontworpen en samen met vrienden van de stichting uitgevoerd. In de schildering van het tongewelfje symboliseert een gouden baan de zon en is een heldere hemellucht opgebouwd uit verschillende schakeringen van ultramarijnblauw, kobaltblauw en ceruleumblauw. De warmrode en gele okerkleuren van balken en vloer belichamen het aardse. De lengte van het schip en de ronde romaanse vormen bij het koor van het kerkje worden door deze schildering geaccentueerd. In het OerKa Museum worden jaarlijks exposities van recent werk getoond.

Natuur is een belangrijke pijler in het werk van Irene Verbeek gebleven. In haar werk is de natuur niet ondergeschikt of dienstbaar aan de mens maar heeft ze een eigen dynamiek, een eigen werkelijkheid en een eigen verhaal. Nog steeds fascineren haar het noorden van Nederland, de eilanden, het wierdenlandschap en de Waddenkust, waar de zee geen zee is en het land geen land en waar elk begin tegelijk een einde is. Niet de natuurgetrouwe afbeelding van dit landschap maar de bewerking en verbeelding van de natuurelementen in een deels figuratieve, deels abstracte vormtaal zijn de basis van veel van haar werk.

Deze verbeelde natuur is in haar werk vaak de achtergrond van de bijna mythische strijd van de mens met zichzelf, met zijn menselijke en dierlijke soort- en lotgenoten en met zijn natuurlijke omgeving. Het werk ademt niet de geest van een klinische beschouwing of van een probleemloze esthetiek, maar het is vervuld van een ontembare levenslust, die niet wijkt voor de schaduwzijden in het leven.

In de beeldende kunst wordt motief ontleend aan motief. Ook Irene Verbeek staat in haar vormtaal in een voortdurende dia-

loog met geschiedenis en ontwikkeling van de beeldende kunst. Het is voortborduren op, het is herinterpreteren, het is in discussie gaan met de traditie en met collega's door de eeuwen heen. Ook daaruit spreekt de gelaagdheid van haar werk, die zich stukje bij beetje laat zien naar gelang de kijker meer moeite doet.

Irene Verbeek hanteert vele en verschillende technieken. Het schilderen met olieverf op linnen, de pentekeningen en inkschetsen, het werken met de inktroller, druktechnieken van hoogdruk tot laagdruk in verschillende materialen, het aquarelleren, de fotografie en het lmen, de computertechnologie, het driedimensionale werk. En al die technieken worden door haar steeds onderzocht op nieuwe mogelijkheden.

Zo is de ontwikkeling naar de meest recente olieverfdoeken alweer zo'n 26 jaar geleden ingezet met de grote olieverfdoeken die destijds met veel succes werden getoond. Het waren abstracties in grijs met rode en gele okers en aan de basis van dat werk lagen oerelementen als zand, zee, water, steen, lucht. In de periode erna werd het werk steeds kleurrijker, werd de verf met de impastotechniek steeds dikker opgebracht en werd het werk steeds guratiever van aard, om voor het gemak hier toch maar de vaak misleidende tweedeling abstract-guratief te gebruiken. Op een gegeven moment boog de lijn van meer kleur, meer impastotechniek, meer paletmes, meer guratief beeld, af. En die zwenking leidde tot experimenten met het kleurenpalet en met combinaties van verschillende technieken. De kern van de ideeën veranderde niet maar langzamerhand het medium – de vorm, de techniek – wel. De vette impastotechniek werd gecombineerd met het schraler opbrengen van de verf, het open doek werd meer benut en er kwam een overgang naar meer abstracte beelden, die een duidelijker verwantschap hadden met het grafische werk. In het boek *Het ooit* zijn werken uit die verschillende periodes opgenomen.

Welke techniek Irene Verbeek ook hanteert, welke verandering in stijl zij ook beproeft, het evenwicht in de compositie, de kracht van haar penseelstreek, de zekerheid van de lijn van haar inktroller zijn altijd hetzelfde gebleven. Ook dat maakt haar werk, ondanks of dankzij de grote verscheidenheid, zo beslist de moeite waard.